

**Γιάννης Μόραλης, τα έργα και το αρχείο του.
Μια παρακαταθήκη και μια δωρεά προς το MIET.**

Στο πλαίσιο της συστηματικής του προσπάθειας να αναδείξει το σχέδιο ως αυτόνομη και αυτοτελή μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης παρουσίασε στο Μέγαρο Εϋνάρδου, από τις 16 Δεκεμβρίου 2008 έως τις 15 Φεβρουαρίου 2009, έκθεση 225 σχεδίων του Γιάννη Μόραλη υπό τον τίτλο *Γιάννης Μόραλης, Σχέδια 1934–1994*. Η έκθεση συνοδεύτηκε και από την έκδοση πλούσιου καταλόγου των σχεδίων του καλλιτέχνη.

Το γεγονός αυτό της μίας και μοναδικής συνεργασίας του καλλιτέχνη με το MIET υπήρξε καθοριστικής σημασίας για τη μετέπειτα πορεία του αρχείου του και της καταγραφής του έργου του, λαμβάνοντας το χαρακτήρα παρακαταθήκης.

Σαν να διαισθανόταν ο Γιάννης Μόραλης ότι αυτή η έκθεση θα αποτελούσε το κύκνειο άσμα του, εμπιστεύτηκε και επέλεξε το Μορφωτικό Ίδρυμα να αναλάβει την κατάρτιση, την καταγραφή και την ψηφιακή έκδοση του πλήρους καταλόγου (*catalogue raisonné*) του έργου του. Για το σκοπό αυτό αποφάσισε το μεγαλύτερο μέρος του αρχείου του να περιέλθει μετά το θάνατό του στο MIET.

Ως εκ τούτου, από το 2010 έως το 2016, σε συνεργασία με τους νόμιμους κληρονόμους του καλλιτέχνη, το MIET παρέλαβε τμηματικά αρχειακό υλικό από την οικία του, επί της οδού Ξενοκράτους, το εργαστήριό του, επί της οδού Δεινοκράτους, και από την εμβληματική κατοικία-εργαστήριό του στα Πλακάκια της Αίγινας, αρχιτεκτόνημα του Άρη Κωνσταντινίδη.

Συγκεκριμένα, στο αρχείο του καλλιτέχνη που εντοπίστηκε και παρελήφθη περιλαμβάνονται τα εξής:

A) Έντυπο υλικό από τις βιβλιοθήκες του (120 κούτες, βιβλία και περιοδικά):

- κατάλογοι εκθέσεων, βιβλία τέχνης, λογοτεχνίας, λαογραφίας και άλλα προσωπικά αναγνώσματα
- περιοδικά καλλιτεχνικής και ποικίλης ύλης στα οποία ήταν συνδρομητής
- φάκελοι (ντοσιέ) με αποκόμματα ημερήσιου και περιοδικού τύπου (ποικίλης ύλης, κριτικές, εικόνες που τον ενδιέφεραν για τις συνθέσεις του)· αφίσες και προσκλήσεις εκθέσεων· επιστολικά δελτάρια με έργα μουσείων

Σημειώνεται ότι μέρος του έντυπου υλικού, περιοδικά και εκδόσεις που δεν σχετίζονταν με το έργο του καλλιτέχνη καταλογογραφήθηκαν και ενσωματώθηκαν στη Βιβλιοθήκη του ΜΙΕΤ/ΕΛΙΑ, με ειδική ένδειξη ότι προέρχονται από το Αρχείο Γιάννη Μόραλη.

Από το παραπάνω υλικό ευρετηριάστηκαν και ψηφιοποιήθηκαν τα δημοσιεύματα που αφορούν τον καλλιτέχνη και το έργο του. Κάθε δημοσίευμα φέρει σήμανση για το περιεχόμενό του: μνεία ή και εικόνα έργου, αναφορά του ονόματος του καλλιτέχνη, συνέντευξή του, κριτική.

Το ψηφιακό αρχείο δημοσιευμάτων που δημιουργήθηκε περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες:

- εκδόσεις και καταλόγους εκθέσεων (430 τεκμήρια)
- ημερήσιο τύπο (1.600 τεκμήρια), περιοδικό τύπο (200 τεκμήρια)
- δελτία τύπου και προσκλήσεις (65 τεκμήρια)
- δημοπρασίες (75 τεκμήρια)
- δίσκους (16 τεκμήρια)

B) Έγγραφα στα οποία συγκαταλέγονται η αλληλογραφία του, διοικητική και προσωπική (γράμματα και επιστολικά δελτάρια), και τεκμήρια σχετικά με:

- αναθέσεις και παραγγελίες έργων (προσωπογραφίες ιδιωτών· ζωγραφικές, κεραμικές και ανάγλυφες συνθέσεις, καθώς και λιθογραφίες και ταπισερί, για κτίρια δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα· εικονογραφήσεις για εκδόσεις και εξώφυλλα δίσκων· σκηνικά και κοστούμια παραστάσεων)
- βραβεύσεις
- διδασκαλία στην ΑΣΚΤ
- προετοιμασία εκθέσεων
- συμμετοχή σε καλλιτεχνικές ομάδες

Έχει ολοκληρωθεί η καταγραφή και αποδελτίωση του μεγαλύτερου μέρους των αρχειακών φακέλων· σε εξέλιξη βρίσκεται η ευρετηρίαση και ψηφιοποίησή τους.

Γ) Φάκελοι με φωτογραφικό υλικό και φωτογραφικές ενότητες (albums) που δημιούργησε ο καλλιτέχνης.

Ο αριθμός των λήψεων (φωτογραφίες, αρνητικά, διαφάνειες) εκτιμάται ότι ανέρχεται στις 5.000 περίπου, εκ των οποίων έχουν ψηφιοποιηθεί οι 2.027.

Σημειωτέον ότι στην πλειοψηφία τους οι λήψεις αποτυπώνουν έργα και συνθέσεις του και λιγότερο στιγμιότυπα από το βίο του καλλιτέχνη ή/και άλλων προσώπων.

Σε εξέλιξη βρίσκεται η καταγραφή, τεκμηρίωση και ψηφιοποίηση του φωτογραφικού υλικού. Σκοπός είναι να δημιουργηθεί ένα ψηφιακό αρχείο φωτογραφιών, το οποίο θα συνοδεύεται από μια βάση δεδομένων για την κάθε λήψη που θα περιλαμβάνει τα εξής βασικά πεδία: χρονολογία, τόπος, εικονιζόμενα πρόσωπα ή/και έργα, παραγωγός/φωτογράφος.

Για τον εμπλουτισμό του φωτογραφικού αρχείου των έργων σημαντική υπήρξε η συνεισφορά της Εθνικής Πινακοθήκης – Μουσείου Αλέξανδρου Σούτσου, η οποία επέτρεψε στο MIET να ψηφιοποιήσει διαφάνειες έργων του καλλιτέχνη που διατηρεί στο αρχείο της.

Αποτελεί ξεχωριστής σημασίας γεγονός η φωτογραφική αποτύπωση του εργαστηρίου της οδού Δεινοκράτους όπως το άφησε ο καλλιτέχνης, την οποία διενήργησε το MIET το 2013, με τη σύμφωνη γνώμη των κληρονόμων.

Δ) Αρχείο οπτικοακουστικού υλικού:

- δίσκοι: 33 στροφών (11), 45 στροφών (5)
- ψηφιακοί δίσκοι CD (7)
- ταινίες (2)

Από τους δίσκους έχει ψηφιοποιηθεί το συνοδευτικό έντυπο υλικό τους.

Οι ταινίες είναι σε ψηφιακή μορφή. Το περιεχόμενό τους εμπίπτει σε περιορισμούς πρόσβασης και διάθεσης λόγω πνευματικών δικαιωμάτων.

Ψηφιακή συλλογή / Κατάλογος έργων Γιάννη Μόραλη

Το ΜΙΕΤ, έχοντας ως παρακαταθήκη τη δεδηλωμένη επιθυμία του Γιάννη Μόραλη να καταγραφούν τα έργα του, μπόρεσε να απευθυνθεί, χωρίς να συναντήσει προσκόμματα, σε φορείς και ιδιώτες ώστε να συγκεντρωθούν στοιχεία και εικόνες των έργων του ή και για να πραγματοποιηθεί φωτογράφισή τους.

Έκανε έκκληση σε μουσεία, ιδρύματα και πινακοθήκες που έχουν στις συλλογές τους έργα του καλλιτέχνη. Απ' όλους η ανταπόκριση ήταν άμεση και θερμή. Καθοριστική υπήρξε η άρτια συνεργασία με την Εθνική Πινακοθήκη και το Μουσείο Μπενάκη, τους δύο φορείς που είχαν ήδη λάβει μεγάλη δωρεά έργων και αρχειακού υλικού από τον καλλιτέχνη.

Ταυτόχρονα απευθύνθηκε σε συλλέκτες, σε συνεργασία με την Γκαλερί Ζουμπουλάκη, στην οποία ο Μόραλης εξέθεσε και διέθεσε τα έργα του, σε 8 ατομικές εκθέσεις από το 1972 έως το 2006. Η συγκεκριμένη γκαλερί παραχώρησε σχετικό αντίγραφο φακέλου από το αρχείο της.

Ανεκτίμητη υπήρξε η συμβολή και υποστήριξη των κληρονόμων στην κατάρτιση της εργογραφίας του Γιάννη Μόραλη. Με την άδειά τους το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης ανέλαβε και ολοκλήρωσε, κατά το διάστημα 2014–2017, την ψηφιοποίηση των φακέλων που περιέχουν λυτά φύλλα και ενιαία σώματα (μπλοκ ή τετράδια) με σχέδια, προσχέδια, σκαριφήματα και σημειώσεις του καλλιτέχνη, καθώς και συνοδευτικό αρχειακό υλικό (έντυπο και φωτογραφικό).

Η συγκέντρωση φωτογραφιών και στοιχείων των έργων από φορείς και ιδιώτες συμπληρώθηκε και με την ψηφιοποίηση όλων των εκδόσεων και καταλόγων εκθέσεων που κυκλοφόρησαν όσο ήταν εν ζωή ο καλλιτέχνης και, κατά συνέπεια, υπό την εποπτεία και άδειά του.

Παράλληλα λοιπόν με την εν εξελίξει συγκρότηση του Αρχείου Γιάννη Μόραλη το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης κατάρτισε μια ψηφιακή συλλογή έργων, ολοκληρώνοντας την πρώτη φάση της δημιουργίας του πλήρους καταλόγου έργων του καλλιτέχνη. Ψηφιοποιήθηκαν ή φωτογραφήθηκαν, ανάλογα με το μέγεθός τους, 2.093 έργα, δημοσιευμένα στην πλειονότητά τους, καθώς και το σύνολο της σχεδιαστικής του παραγωγής, 3.429 αντικείμενα, που βρέθηκαν στο εργαστήριό του, ως επί το πλείστον αδημοσίευτα.

Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί 5.522 εγγραφές έργων σε βάση δεδομένων, με συμπληρωμένα τα εξής πεδία: κωδικός τεκμηρίου, τίτλος, διαστάσεις, είδος, υλικό, υπογραφή και επιγραφές, συλλογή, υπομνηματισμός, φωτογράφος.

Σε επεξεργασία βρίσκονται τα πεδία της βιβλιογραφίας (κριτικής, μνείας, εικόνας έργων), της έκθεσης και της περιγραφής. Θα ακολουθήσει η διασύνδεση των έργων με αρχειακά τεκμήρια, ώστε να ολοκληρωθεί ο πλήρης κατάλογος (catalogue raisonné) των έργων του Γιάννη Μόραλη.

Πνευματικά δικαιώματα έργων και άδειες χρήσης αρχειακού υλικού

Αρχείο

Το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης είναι κάτοχος του αρχείου του καλλιτέχνη, το οποίο εκχωρήθηκε από την οικογένεια Μόραλη, σύμφωνα με επιθυμία του (η δωρεά του αρχείου συνεπάγεται δικαιώματα χρήσης και παραχώρησης αδειών από το MIET).

Είναι προσβάσιμο στους ερευνητές κατόπιν συνεννόησης. Σκοπός είναι το αρχειακό υλικό, που καταγράφεται, τεκμηριώνεται και ψηφιοποιείται, να παρουσιαστεί μέσω της διαδικτυακής πύλης του Ιδρύματος. Προς το παρόν είναι διαθέσιμα ως εργαλεία έρευνας στο διαδίκτυο η εκτενής βιβλιογραφία και το χρονολόγιο του καλλιτέχνη.

Έργα

Το MIET, όσον αφορά τα έργα, ανέλαβε το εγχείρημα να συγκροτήσει έναν πλήρη κατάλογό τους σε ψηφιακή μορφή, με σκοπό τη δημιουργία και προβολή μιας άυλης κληρονομιάς ανοιχτής σε όλους.

Η συγκέντρωση των έργων έχει ολοκληρωθεί. Συμπεριλήφθηκαν τα έργα που ανήκουν σε φορείς και τα έργα ιδιωτών που είτε δημοσιεύτηκαν όσο ζούσε ο καλλιτέχνης είτε πιστοποιήθηκαν βάσει του αρχείου του.

Η ψηφιακή συλλογή έργων του Μόραλη, καθώς και άλλων καλλιτεχνών, είναι διαθέσιμες μέσω της διαδικτυακής πύλης του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης, του Εθνικού Συσσωρευτή Πολιτιστικών Πόρων SearchCulture.gr του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου, και της Ευρωπαϊκής ψηφιακής βιβλιοθήκης (Europeana).

<https://www.miet.gr/collections/kallitexnika-arxeia-psifiakes-siloges/>

<https://www.searchculture.gr/aggregator/portal/institutions/NationalBank>

https://www.europeana.eu/en/search?query=edm_datasetName%3A431_%2A

Στην καταλογογράφηση προστίθενται πλέον, κατ' εξαίρεση, έργα για τα οποία προκύπτουν αδιαμφισβήτητα στοιχεία αυθεντικότητάς τους, υπό την πρόσθετη προϋπόθεση ότι υπάρχει η σύμφωνη γνώμη των κληρονόμων και του φορέα που συστήθηκε με πρωτοβουλία τους για την προστασία της πνευματικής κληρονομιάς του καλλιτέχνη, το *Εργαστήριο Γιάννης Μόραλης / Εταιρεία μελέτης, έρευνας και προβολής της νεοελληνικής τέχνης*.

Υπογραμμίζεται ότι το MIET δεν λειτουργεί ως φορέας πιστοποίησης, αλλά γνωμοδοτεί σύμφωνα με αρχειακά τεκμήρια· επίσης δεν είναι κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων των έργων και κατά συνέπεια δεν δύναται να παραχωρεί αυτοβούλως εικόνες τους.

Βιβλιοθήκες και αρχειακοί φάκελοι από τα εργαστήρια του Γιάννη Μόραλη

Εργαστήριο οδού Δεινοκράτους / Φωτογραφία Ιωάννα Μωραΐτη

Οικία οδού Ξενοκράτους
ΜΙΕΤ / Φωτογραφία αποτύπωσης κατά την παραλαβή αρχειακού υλικού

Εργαστήριο – οικία Αίγινας
ΜΙΕΤ / Φωτογραφία αποτύπωσης κατά την παραλαβή αρχειακού υλικού

Μαρία Καυτανζόγλου-Αβέρωφ, 1943 περ.
Λάδι σε καμβά, 90 x 53 εκ.
Ιδιωτική συλλογή
ΜΙΕΤ / Φωτογραφία αποτύπωσης κατά την καταγραφή έργων

Μαύρος άγγελος σε κίτρινο φόντο, 1964

Κόλλα βιναβίλ σε ξύλο, 36 x 57 εκ.

Ιδιωτική συλλογή

ΜΙΕΤ / Φωτογραφία αποτύπωσης κατά την καταγραφή έργων

Το κορίτσι που λύνει το σανδάλι του, 1973
Ακρυλικό σε καμβά, 146 x 100 εκ.
Συλλογή Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης